

הרב נתנאל אוירבך

שתילה, נטיעה וזריעה בערב שמיטה

א. נטיעת עצים

הקדמה

במשנה (שביעית פ"ו מ"ב) מבואר שאין לטעת עץ פרי בשנה השישית, אא"כ ייקלט קודם ראש-השנה. בבבלי (ראש השנה י ע"ב) הוסיפו על זמן הקליטה עוד שלושים יום שבהם אסור לטעת. הראשונים נחלקו אם תוספת זו היא מדין 'תוספת שביעית'¹ או משום מראית העין, שמא יאמרו שעץ זה ניטע בשביעית. לכן יש להקדים את שתילתו שלושים יום לפני ראש-השנה, כדי שתעלה לו שנה למניין שנות ערלה.² ההשלכה המעשית ממחלוקת זו היא בשאלה עד מתי מותר לטעת עץ מאכל בערב השמיטה: אם משמעות תוספת שלושים הימים היא משום 'תוספת שביעית', אזי כיוון שבזמן הזה אין תוספת שביעית ניתן לטעת עץ עד ארבעה עשר יום לפני ראש השנה, כשיעור זמן קליטה,³ אך אם משמעות תוספת שלושים הימים היא כדי שתיחשב שנה לעץ, הרי שיש לטעת ארבעים וארבעה יום לפני ראש-השנה (30 יום לחשיבות שנה ו-14 יום לקליטה). להלכה פסק הרמב"ם כדעה השנייה, שיש לטעת עץ ארבעים וארבעה יום לפני ראש-השנה, 'מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו'.⁴

1. עצי מאכל

- א. נטיעת עץ מאכל חשוף שורש - מותרת עד ט"ו אב.⁵
- ב. נטיעת עץ מאכל המצוי בגוש אדמה ויש צורך למנות לו שנות ערלה, כגון שהיה מונח על-גבי מצע מנותק - מותרת עד כ"ט אב.⁶
- ג. נטיעת עץ מאכל המצוי בגוש אדמה שאין צריך למנות לו שנות ערלה, כגון העתקת עץ בוגר או קניית עץ ממשתלה מפוקחת - מותרת עד ערב ראש-השנה.⁷

1. רש"י, ראש השנה י ע"ב. בזמן שבית המקדש היה קיים נאסרו כמה ממלאכות השדה שלושים יום לפני ראש השנה של שנת השמיטה. איסור זה הוא 'הלכה למשה מסיני' ונקרא 'תוספת שביעית'.
2. רבנו תם, הובאו דבריו בתוספות, ראש השנה ט ע"ב ד"ה ומותר.
3. ראה: שבת הארץ, פ"ג הי"א אות ב עמ' 351-352.
4. רמב"ם, הל' שמיטה ויובל פ"ג הי"א.
5. רמב"ם, הל' שמיטה ויובל פ"ג הי"א. ראה: חזו"א, שביעית ס' יז ס"ק כט.
6. אין צורך ב-14 יום לקליטה, משום שהימצאותו בגוש אדמה הראוי למחייטו מחשיבתו כקלוט.
7. שבת הארץ, פ"ג הי"א אות ב עמ' 353.

2. עצי סרק

הקדמה

בעץ סרק לא שייך 'מראית עין' הקשור למניין שנות ערלה, ונחלקו האחרונים אם מותרת נטיעתו עד ערב ראש השנה או שמא יש לסיים את השתילה עד ט"ו אלול משום שיש איסור שהנטיעה תיקלט בשביעית.⁸

א. נטיעת עץ סרק חשוף שורש - מותרת עד ט"ו אלול,⁹ ובשעת הצורך ניתן לטעת עד ערב ראש-השנה.¹⁰

ב. נטיעת עץ סרק המצוי בגוש אדמה - מותרת עד ערב ראש-השנה.

ב. זריעה ושתילה של צמחים שונים

הקדמה

גם בעניין צמחים, לא שייך 'מראית עין' כנ"ל, אך נחלקו האחרונים אם צריך שהצמח ייקלט בשנה השישית בשיעור זמן של שלושה ימים,¹¹ או שניתן לשתול אותו עד ערב ראש-השנה. ואולם ישנם מיני צמחים שיש בהם איסור 'ספיחין',¹² ולכן יש צורך שייקלטו ויגדלו קצת בשנה השישית, ומשכך יש צורך בשיעור זמן ארוך יותר משלושה ימים.

1. צמחי נוי

יש לשתול צמחי נוי עד כ"ו אלול,¹³ ובשעת הצורך ניתן לשתול עד ערב ראש-השנה.¹⁴

2. ירקות

א. זריעה - יש לסיים את הזריעה וההשקיה מוקדם ככל האפשר, כדי שתחילת הנביטה תהיה לפני ראש-השנה, ובכך היבול לא ייחסר באיסור ספיחין.¹⁵

ב. שתילה - ירקות הנשתלים חשופי שורש יש לשתול עד כ"ו אלול,¹³ ובשעת הצורך ניתן לשתול עד ערב ראש-השנה.¹⁴

ג. ירקות הנשתלים בשתילת תבנית בגוש אדמה ('חישתיל') ניתן לשתול עד ערב ראש-השנה.¹⁶

8. יש אומרים שהוא משום העשה 'ושבתה הארץ', ראה מנחת חינוך, סוף מצווה שכו. אלא ששאלה זו תלויה בהגדרת 'ושבתה הארץ', אם היא איסור עשה על האדם או על האדמה; ועל שבת הארץ, קונטרס אחרון סי' א.
9. בצאת השנה, עמ' מב ד"ה נטיעה.
10. חזו"א (שביעית סי' כב ס"ק ה; שם סי' כה אות יג); חוות בנימין, ח"א סי' ט עמ' סז.
11. שו"ת תרומת הדשן, סי' קצא. ראה: ש"ך, נקודות הכסף יו"ד סי' רצג ס"ק א.
12. איסור זה הוא גזרת חכמים האוסרת לאכול ירקות חד-שנתיים משנת השמיטה, גזרה שמא יזריע בשמיטה.
13. כשיטה הסוברת שיש איסור בקליטה בשנת שמיטה, ראה לעיל הערה 9. ראה: חזו"א, תשובות וכתבים זרעים סי' כו.
14. כשיטה הסוברת שאין איסור בקליטה בשנת השמיטה, ראה לעיל הערה 10.
15. ראה קטיף שביעית, תשס"ז, עמ' 93.

3. דגנים וקטניות

יש לסיים את הזריעה כמה חודשים לפני השביעית, כדי שלא ייאסרו באיסור ספיחין.¹⁵

4. פקעות

ניתן להטמין פקעות עד ערב ראש-השנה.¹⁷

5. דשא

יש להניח את מרבדי הדשא כמה שבועות לפני השמיטה, כך שייקלט כראוי ויהיה ניתן לכסח אותו פעם אחת לפני השמיטה.

16. ראה: הרב יהושע משה אהרנסון (שו"ת ישועת משה, ח"א ס' ב; עניני שביעית, ס' ב).
17. כרם ציון, שביעית הלכות שביעית פ"א גידולי ציון אות י; מאמר מרדכי, שביעית פ"א סע' ז.